

НОВИНЕ У ЗАКОНСКОЈ РЕГУЛАТИВИ О ВЕШТАЧЕЊУ

RECENTNESS IN LEGAL REGULATIONS ON EXPERTISING

Светозар Костић¹

IX Симпозијум
"Опасна ситуација и веродостојност
настанка саобраћајне незгоде (преваре у осигурању)"

Резиме: У раду се анализира сва релевантна законска регулатива везана за саобраћајно-техничко вештачење, почевши од Кривичног закона, Закона о кривичном поступку, Закона о вештачењу, па све до одредби Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Истакнуте су све новине којима се свеобухватно и прецизно регулише ова проблематика, како приликом избора вештака, његове стручности, одговорности и брисању из евиденција, тако и оне које утичу на методологију рада вештака, дефинисању пропуста учесника саобраћајне незгоде у њеном настанку, усаглашавање вештака о спорним питањима и сл.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА,
САОБРАЋАЈНО-ТЕХНИЧКО
ВЕШТАЧЕЊЕ, СУДСКИ ПОСТУПАК,
ГРЕШКЕ У САОБРАЋАЈНИМ
НЕЗГОДАМА

Abstract: The paper analyses all relevant legal regulations on traffic accident expertise from Criminal Law, Criminal Procedure Law, and Expertise Law, to Traffic Safety Law. All the recentness that comprehensively and precisely regulate this issue – the choice of the expert, his or her competence, responsibility, and denial of his or her licence, as well as the regulations that influence method of his or her work, defining mistakes committed by traffic accident participants, agreement of experts on arguable matters, etc. – have been pointed out.

KEY WORDS: LEGAL REGULATIONS, TRAFFIC ACCIDENT EXPERTISE, COURT PROCEDURE, MISTAKES OF THE TRAFFIC ACCIDENT PARTICIPANTS

¹ Факултет техничких наука Нови Сад, Катедра за техничке системе Sasakostic49@gmail.com

1. ОСНОВЕ ВЕШТАЧЕЊА

Законска основа о вештачењу дефинисана је како у Кривичном закону и Закону о кривичном поступку, тако и у другим законским и подзаконским актима. Како је за успешно вештачење неопходно извршити и квалитетан увиђај, односно истрагу у овим законима, дефинисане су и ове истражне и процесне радње. У овом контексту наводе се најбитније одредбе везане за:

1.1. Увиђај

1. Увиђај предузима суд кад је за утврђивање или разјашњење какве важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање.
2. Ради проверавања изведеног доказа или утврђивања чињеница које су од значаја за разјашњења ствари, орган који води поступак може одредити реконструкцију догађаја, која се врши тако што ће се поновити радње или ситуације у условима под којима се према изведенним доказима догађај одиграо. Приликом реконструкције могу се, по потреби, поново извести поједини докази.
3. Орган који обавља увиђај или реконструкцију може затражити помоћ стручног лица криминалистичко-техничке, саобраћајне или друге струке, које ће, по потреби, предузети и проналажење, обезбеђење или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице или прикупити друге податке.

На увиђај или реконструкцију може се позвати и вештак ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења.

1.2. Вештачење

4. Вештачење се одређује кад за утврђивање или оцену неке важне чињенице треба прибавити налаз и мишљење од лица које располаже потребним стручним знањем.
5. Вештачење одређује писменом наредбом орган који води поступак. У наредби ће се навести у погледу којих чињеница се врши вештачење и коме се поверија. Наредба се доставља и странкама.

Ако за одређену врсту вештачења постоји стручна установа, или се вештачење може вршити у оквиру државног органа, таква вештачења, а нарочито сложенија, повериће се по правилу таквој установи, односно органу. Установа, односно орган одређује једног или више стручњака који ће извршити вештачење.

Када вештака одређује орган који води поступак, тај орган ће, по правилу, одредити једног вештака, а ако је вештачење сложено – два или више вештака.

6. Лице које се позива као вештак дужно је да се одазове позиву и да дâ свој налаз и мишљење у року одређеном у наредби. Ако вештак који је уредно позван не дође а изостанак не оправда, или ако одбије да вештачи, може се казнити новчано до... динара. У случају неоправданог изостанка, вештак може и принудно да се доведе.
7. Пре почетка вештачења позваће се вештак да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све што запази и нађе и да своје мишљење изнесе непосредно и у складу са правилима науке и вештине. Он ће се посебно упозорити да давање лажног исказа представља кривично дело.

Вештаку се могу давати разјашњења, а може му се дозволити и да разматра списе. Вештак може предложити да се изведу докази или прибаве предмети и подаци који су од важности за давање налаза и мишљења. Ако присуствује увиђају, реконструкцији или другој истражној радињи, вештак може предложити да се разјасне поједине околности или да се лицу које се саслушава поставе поједина питања.

8. Налаз и мишљење вештака уноси се одмах у записник. Вештаку се може одобрити да накнадно поднесе писмено налаз, односно мишљење у року који му одреди орган пред којим се води поступак.
9. Стручна установа, односно јавни орган доставља писмени налаз и мишљење потписан од лица која су извршила вештачење.
10. У записнику о вештачењу или писменом налазу и мишљењу назначиће се ко је извршио вештачење, као и занимање, стручна спрема и специјалност вештака.
11. Ако се подаци вештака о њиховом налазу битно разликују и ако је њихов налаз нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са извиђеним околностима, а ти се недостаци не могу отклонити поновним саслушавањем вештака, обновиће се вештачење са истим или другим вештацима.

1.3. Истрага

12. Ако истражни судија није у могућности да одмах изађе на лице места, органи унутрашњих послова могу сами извршити увиђај и одредити потребна вештачења. Ако истражни судија стигне на лице места у току вршења увиђаја, он може предузети вршење ове радиње. О свему што је предузето биће обавештен државни тужилац.

13. Кад је учинилац кривичног дела непознат, државни тужилац може предложити да истражни судија предузме поједине истражне радње, ако је с обзиром на околности случаја, неопходно или целисно да се оне предузму пре покретања истраге.
14. Истрагу спроводи истражни судија надлежног суда.
15. Ради разјашњења појединих техничких или других стручних питања која се постављају у вези с прибављеним доказима или приликом саслушања окривљеног или предузимања других истражних радњи, истражни судија може затражити од лица одговарајуће струке да му о тим питањима да потребна обавештења. Ако су приликом давања објашњења странке присутне, оне могу тражити да стручно лице пружи ближа објашњења. У случају потребе, истражни судија може тражити објашњења и од одговарајуће стручне установе.
16. Ако је истражном судији потребна помоћ органа унутрашњих послова (криминалистичко-техничка и др.) или других државних органа у вези са спровођењем истраге, они су дужни да му на његов захтев ту помоћ пруже.

2. УСЛОВИ ЗА ВЕШТАЧЕЊЕ

Услови вештачења, права и обавезе вештака и остали захтеви везано за послове вештачења су у највећој мери регулисани Законом о судским вештацима. Посебно је значајно истаћи следеће одредбе:

2.1. Уводне одредбе

Послови вештачења, у смислу овог закона, представљају активности чијим се обављањем, уз коришћење научних, техничких и других достигнућа, пружају суду или другом органу који води поступак потребна стручна знања која се користе приликом утврђивања, оцене или разјашњења правно релевантних чињеница.

Вештачење обављају физичка и правна лица која испуњавају услове предвиђене овим законом, државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе.

Вештака именује и разрешава министар надлежан за послове правосуђа, који одлучује и о упису и брисању правних лица у Регистар правних лица за обављање послова вештачења.

Вештак има право на накнаду трошкова и право на награду за рад.

2.2. Услови за обављање послова вештачења

Физичко лице може бити именовано за вештака ако поред општих услова за рад у државним органима прописаних законом испуњава и следеће посебне услове:

- 1) да има одговарајуће стечено високо образовање на студијама другог степена, односно на основним студијама, за одређену област вештачења;
- 2) да има најмање пет година радног искуства у струци;
- 3) да поседује стручно знање и практична искуства у одређеној области вештачења.

Изузетно, за вештака може бити именовано лице које има најмање завршену средњу школу, ако за одређену област вештачења нема доовољно вештака са стеченим високим образовањем.

Стручно знање и практична искуства за одређену област вештачења кандидат за вештака доказује објављеним стручним или научним радовима, потврдом о учешћу на саветовањима у организацији стручних удружења, као и мишљењима или препорукама судова или других државних органа, стручних удружења, научних и других институција или правних лица у којима је кандидат за вештака радио, односно за које је обављао стручне послове.

Кандидат за вештака са научним звањима није дужан да доставља најведене доказе.

Физичко лице може обављати вештачења под условом да је уписано у Регистар вештака, док правно поред уписано у регистар мора да има запослена лица која су уписана у Регистар вештака.

Вештачење могу обављати и државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе (факултети, институти и сл.) који одређују једног или више стручњака одговарајуће специјалности који ће обављати вештачење или образују комисије састављене од научних или стручних радника који су код њих запослени.

2.3. Поступак именовања и разрешења

Постојање потребе за вештацима за одређене области вештачења председници првостепених судова достављају министарству надлежном за послове правосуђа, које објављује јавни позив за именовање, када утврди да је недовољан број вештака за одређену област вештачења. Захтев за именовање са прилозима којима се доказује испуњеност услова за обављање вештачења кандидат за вештака подноси министарству.

Решење о именовању вештака доноси министар и оно је основ за упис у Регистар вештака. Министарство води Регистар вештака и то у електронском облику и јавно је доступан преко интернет странице министарства.

Вештак има печат правоугаоног облика, величине 4,5 x 2,5 см, који садржи име и презиме вештака, његово пребивалиште и област вештачења.

Суд, односно орган који води поступак прати рад вештака и о својим примедбама и новчаним казнама које су изречене вештаку обавештава министарство.

Образложени предлог за разрешење вештака због неуредног или несавесног вештачења може поднети суд, орган који води поступак, односно странке или други учесници у судском или другом поступку.

Вештак ће бити разрешен:

- 1) ако то затражи;
- 2) ако се утврди да нису постојали, односно да су престали услови на основу којих је именован
- 3) ако буде осуђен за кривично дело које га чини недостојним или неподобним за вршење послова вештачења;
- 4) ако му буде изречена заштитна мера забране обављања делатности у области у којој обавља вештачење
- 5) ако му на основу судске одлуке буде одузета или ограничена пословна способност;
- 6) ако се на начин прописан законом утврди да је изгубио радну способност;
- 7) ако у предвиђеном року не обавести министарство о променама података који се уносе у Регистар вештака;
- 8) ако неуредно или нестручно обавља вештачење.

Вештак неуредно обавља вештачење ако неоправдано одбија да вештачи, не одазива се на позиве суда или другог органа који води поступак, не обави вештачење у року који одређен и у другим случајевима предвиђеним законом.

Вештак нестручно обавља вештачење ако даје непотпуне, нејасне, противречне или нетачне налазе.

Вештак не може обављати вештачења ако је против њега покренут кривични поступак за кривично дело које га чини недостојним за обављање послова вештачења, док овај поступак траје.

2.4. Правна лица која обављају послове вештачења

Правна лица подносе захтев за упис у Регистар правних лица за обављање послова вештачења који води министарство. Овај регистар води се у електронском облику и јавно је доступан преко интернет странице министарства. Решење о упису у Регистар правних лица доноси министар, а против решења којим се одбија захтев за упис у Регистар може се покренути управни спор.

Правно лице брише се из Регистра правних лица ако престану да постоје услови предвиђени законом, ако не достави податке који се уносе у Регистар правних лица у прописаном року и ако неуредно или нестручно обавља вештачење. Правно лице неуредно или нестручно обавља вештачење када вештаци запослени у том правном лицу неуредно или нестручно обављају вештачење.

2.5. Права и обавезе вештака

Висина и начин накнаде трошкова и висина награде за вештачење одређују се у складу са прописом којим је уређена накнада трошкова у судским поступцима.

Вештак је дужан да се придржава рокова одређених решењем суда и да вештачење обавља савесно и непристрасно и да чува тајност података које је сазнао обављајући послове вештачења.

Одредбе о правима и обавезама вештака сходно се примењују и на правна лица која обављају послове вештачења.

Именовање вештака извршиће се у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона. Вештацима који су уписаны у Регистар сталних вештака престаје својство вештака ако до истека овог рока не буду именовани за вештаке по одредбама овог закона.

Правна лица која су до ступања на снагу овог закона обављала послове вештачења могу да обављају ове послове најдуже годину дана од дана ступања на снагу овог закона, а након истека тог рока – ако испуњавају услове предвиђене овим законом.

3. ЦИЉЕВИ ВЕШТАЧЕЊА

У свом раду, вештак саобраћајне струке ослања се на наведену законску регулативу, а посебно му је значајан Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима, који регулише готово сва правила саобраћаја, чије непоштовање доводи до саобраћајних незгода. При томе, није спорно да вештак неће тумачити правила саобраћаја, већ ће на основу степена њиховог поштовања утврђивати пропусте свих учесника у настанку незгоде и евентуално њене узроке.

Када се има у виду да ови закони прописују основе безбедног понашања учесника у саобраћају логично је да ће у њима бити бројних начелних решења, као што су благовремено, не омета, не угрожава, на таквом растојању, нарочитом опрезношћу и тд. Зато се управо ту види пресудна улога саобраћајно-техничког вештака, који треба ове опште појмове ближе дефинисати. Имајући у виду конкретне услове пута и возила, познатог возача, одређену брзину, вештак може доста прецизно да дефинише наведене спорне, односно недовољно дефинисане појмове.

У саобраћају на путевима прописана су следећа поступања возача:

- дужан
- мора
- обавезан
- не сме
- сме
- може

Какве су разлике у овим поступањима, може се посебно дискутовати, али значајније је питање шта и како возачи извршавају неку радњу у ситуацији када су многи појмови нејасни и непрецизни. Зато, од недовољно дефинисаних појмова, односно радњи посебно треба размотрити следећа решења:

Возач је дужан да:

- возило држи на таквом одстојању и растојању,
- возило држи на потребном растојању
- возило држи на безбедном растојању
- вози са нарочитом опрезношћу
- брзину кретања прилагоди особинама и стању пута...
- не изазива опасност и не омета друге учеснике
- вози са нарочитом опрезношћу,
- обрати пажњу на пешаке,

такође, возач не сме:

- нагло да мења начин вожње,
- нагло да успори возило,
- омета нормално кретања возила,
- да угрожава безбедност других учесника
- да представља сметњу за нормално одвијање саобраћаја

Како разликовати појмове као што су:

- не угрожава безбедност
- не омета саобраћај
- не угрожава друге учеснике
- не излаже себе опасности

Или:

- јасно и благовремено обавести
- што ближе десној ивици коловоза
- на безбедном одстојању,
- да се безбедно укључи,
- безбедно извођење радњи

Посебно је питање како разликовати ситуације као што су:

- види или има разлога да предвиди,
- ступа, или исказује намеру да ће ступити,
- благовремено да успори или се заустави,
- управља на начин којим не угрожава безбедност саобраћаја.

У својој дугогодишњој пракси вештаци Института за саобраћај Факултета техничких наука у Новом Саду посебну пажњу посвећивали су прецизирању ових појмова и ситуација. За одређене случајеве заузели смо и јасне ставове и јединствено поступање.

ЛИТЕРАТУРА

- [1.] III Југословенско саветовање о саобраћајно техничком вештачењу, Зборник радова, Београд 1989.
- [2.] Драгач, Р. и М. Вујанић,: Безбедност саобраћаја II део, Саобраћајни факултет у Београду, Београд, 2002.
- [3.] Костић, С, Брзина као фактор безбедности друмског саобраћаја, Нови Сад 1994.
- [4.] Костић, С, Саобраћајна техника I, Нови Сад 1998.
- [5.] Костић, С, Техника безбедности и контроле саобраћаја, Н. Сад 2008.
- [6.] Костић, С, Експертизе саобраћајни незгода, Нови Сад 2009.

178 IX Симпозијум "Опасна ситуација и веродостојност настанка саобраћајне незгоде"

- [7.] VII Симпозијум о саобраћајно-техничком вештачењу и процени штете, Врњачка Бања 2009.
- [8.] Кривични законик Републике Србије, Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005, 72/2009 и 111/2009.
- [9.] Закон о кривичном поступку, Службени лист СРЈ бр. 70/2001 и 68/2002.
- [10.]Закон о безбедности саобраћаја на путевима, Службени гласник РС бр. 41/2009.
- [11.]Закон о изменама и допунама закона о безбедности саобраћаја на путевима, Службени гласник РС бр. 53/2010.
- [12.]Закон о судским вештацима, Службени гласник РС бр. 44/2010.